

## Dərəşam Oğuz-türk məzarlığının qədim Nəxçıvan tarixi xaincəsinə məhv edildi

Pr.Dr Əjdər Tağıoğlu,

Turan Araşdırma Mərkəzi-nin sədri

**Əgər bu əsərdə adıgedən qəbir daşları həqiqətən “erməni babaları”nın uydurma “Naxçıvan tarixi” ilə əlaqədar olsaydı, şübhəsiz, Şahnazaryan onları xüsusi maşınla doğratdırıb çınqıla çevirtməzdə, əksinə, hökmündə olan hərbi maşınlarla həmin abidələri İrəvana daşıtdırardı, oradan da təyyarə ilə dünya muzeylərinə paylatdırardı və bununla da uydurma “erməni Naxçıvanı”nın tarixdən silinməsinə imkan verməzdi.**

Rus-erməni siyasət adamlarının tarixi təcavüzünə məruz qalmış haqqında söhbət gedən Oğuz-türk abidələrini V.M.Arutyunyan və S.A.Səfəryan tarixin tanımadığı “orta əsr Armeniya”sı ilə əlaqələndirərkən, əlbəttə, onlar da, keşiş müəlliflər kimi, erməni babalarına vaxtilə sığınacaq vermiş bir xalqın əcdad torpağına açıqdan-açığa sahib çıxırlar. Müəlliflər yazırlar: “Arazın sahilində XVII əsrdə çiçəklənən ticarət mərkəzlərindən biri olan Cuğa kəndi (Naxçıvan MR) yaxınlığında bədii dəyərinə görə unikal olan bir neçə min “xaçkar”dan (“daşxaç”dan – Ə.T.) ibarət böyük qəbiristanlıq və materialı yerli qırmızı və sarı rəngli qum- daşından olan daşdan yonulmuş qoyunlar var. Daş üzərində yüksək oyma sənəti və orta əsr Armeniyasının (tarixin heç bir dövründə ermənilərin nəinki “Armeniya” adında, hətta hər hansı adda olsa da, “dövlətləri” olmamışdır. M.Xorenatsi yazır ki, biz çox məhdud sayda xalq olmuşuq, hər zaman başqa hökmranlıqlar altında yaşamışıq. – Ə.T.) bu sənət üzrə ən yaxşı ənənələrinin dirçəliş dövrü nümunələrindən ibarət onlarla xaçkar kompozisiyası var”..

“Xaç” adlandırılan işarənin xristianlıqdan xeyli əvvəl, başqa sözlə, m.ö.minilliklərdə “Odun və Günəşin rəmzi” olması, tanınmış xristian dini nəzəriyyəçilərinin xaçdan qəti imtina etmələri, xüsusən orta əsrlər yepiskopu Feliks Minutsiyin: “Xaçlara biz qətiyyənlə sitayiş etmirik, biz xristianlara onlar gərək deyil”, – deyərək aydın şəkildə bəyanat verməsi şübhə yeri qoymur ki, Zərdüşti inancla bağlı olan “Xaç”la (“əbədiyyət nişanı” ilə) çarmıxa çəkilmiş Xristi (yunanlarda “Xristos”) rəmzləşdirən “Xrest\Krest” arasında bərabərlik işarəsi qoyan hər kimsə ümumtürk tarixini, başqa sözlə, Ön Qafqaz “Aves--ta” memarlıq abidələri ilə əlaqədar Azərbaycan türklərinin mənəviyyat və mədəniyyət tarixini antitarixi mövqedən açıqdan-açığa gəlmə xalqın adına yazmaq məqsədi güdürlər.

Problem ətrafında geniş araşdırmalar aparmış N. Eminin gəldiyi nəticə də maraqlıdır. O, yazır: “... “Xaç” adı birbaşa öz mənasına əlavə edilmir. Gördüyümüz kimi, məbədə əlavə edilmiş “xaç” adının, hansı ki, nə “krest”lə, nə də ümumiyyətlə, xristian ibadətinin hər hansı əşyası ilə heç bir əlaqəsi yoxdur.”(İ.Petruşevski.Xristian inancınadək Dağlıq Qarabağ kəndləri haqqında. -Bakı,1930, s.19.)

Dərəşam qəbirüstü abidələr nə qədər yüksək zövqlə, zərgər işləmələri ilə hazırlanmışsa, 1828-ci il hadisəsindən sonra İrandan köçürülərək Naxçıvan xanlığının qədim Dərəşam ərazisində yerləşdirilmiş ermənilərin qəbirüstü daşları bir o qədər kobud şəkildə yonulmuşdu. Qaçqın və dilənçi bir icmanın nümayəndələri olan Cuğa ermənilərinin bundan artıq nə mədəniyyətləri ola bilərdi ki?!

Əgər V.M.Arutyunyanın və S.A.Səfəryanın nişan verdikləri memarlıq abidələri xristian abidələri olsaydı, həm də onlar erməni babalarına məxsus olsaydı, şübhəsiz, bu sənət ənənəsini varislər davam etdirmiş olardılar. Çünki onlar dünən də xristian idilər, bu gün də xristiandırlar.

“Kitabi-Dədə Qorqud” dastanlarında Oğuz tayfalarına məxsus Dərəşam qala-şəhərin adının çəkilməsi bizim keşiş Zakariy Kanakertsiyə istinadən yuxarıda gəldiyimiz nəticəni təsdiq,V.A. Arutyunyanın, S.A.Səfəryanın, N.Eminin və başqalarının iddialarını qəti təkzib edir. Bu da növbəti inkaredilməz dəlil olaraq, bizə əsas verir söyləyək ki, erməni babalarının dünya tarixində ilk real dövləti mart 1828-ci ildə ləğv edilmiş İrəvan və Naxçıvan xanlıqlarının əraziləri hesabına rus imperatorluğunun tərkibində təşkil edilmiş iki illik (1828-1830-cu illər) “müvəqqəti arмян vilayəti”dir.

Məsələ belə olduğu halda, bəs, erməni müəllifləri hansı əsasla Dərəşam qəbir daşlarını öz erməni babalarının adına yazmaq məqsədilə qaçqın erməni ailələrinin XIX əsr Qafqaz tarixini iki yüz il əvvələ, yəni XVII əsrə atırlar?

Erməni müəlliflərinin iddiaları o zaman inandırıcı olardı ki, qəbrin başdaşındakı hələ m.ö. yüzilliklərdə Zərdüşti Səma Tanrısına (Ahura-Məzdaya) aid “xaçkar” dedikləri “əbədiyyət nişanı”na əsassız olaraq, Xristin dara çəkilməsini rəmzləşdirən xristianların “Krest”/“Xrest” işarələri ilə yanaşmaqdan, həmin məzarlarda uyuyan insanları antropoloji cəhətdən öyrənəydilər və onların etnomənsubiyyətlərini aşkarlayaydılar.

Yuxarıda xatırlatdıq ki, Kreml Dərəşam nekropolunu Azərbaycan arxeoloqlarından qoruyurdular, ermənilər isə bütün məsələlərdə xüsusi sərbəstlik imtiyazına malik idilər. Kreml çox gözəl başa düşürdü ki, arxeologiyadan keçən yol heç zaman ermənilərə xeyir gətirməyəcəkdir. Ona görə də Dərəşam abidələrini fotolara köçürmək və onlar haqqında uydurma “armyan Naxçıvanı” mifi yaratmaq daha sərfəli və məqsədəuyğun idi. Bu səbəbdən də V.M.Arutyunyan və S.A.Səfəryan da bu məkrli şeytan yolunu tutmuşdular.

Daşın şəbəkə hissəsində xristianlıqla heç bir əlaqəsi olmayan zərif haşiyələrlə işlənmiş “Avesta” memarlıq sənətinə aid kitabəyə diqqət yetirin.

Kitabədə başları canlan-dı-rıl-mayan iki Müqəddəs Səma Buğasının (Zərdüştü inancda Buğa Müqəddəs hesab edildiyi üçün “Avesta” abidəsi on iki min Buğa dərisi üzərində yazılmışdır döş-döşə dayandığı hissədən onların başını rəmzləşdirən günəşin gur hailəsinə alınmış Zarvan (“Zaman” an-la-yışı verir) Tanrı və onun sağ-solunda hüsurunda dayanmış oğlanları: Xeyir Tanrı – Ahu-ra-Məz-da, Şər Tanrı – Anqra-Manyu (Təkallahlıq dinləri bir sıra ilahi adətlərlə yanaşı insanın bir çiyində Xeyir Mələk, o biri çiyində Şər Mələk olması inancını da Zərdüşt Peyğəmbərin yaradan və yaranış fəlsəfəsindən almışlar) canlandırılmışdı..Hər iki Səma Buğasının quyruqlarının ucları “əbədiyyət nişanlı” (+) ilan şəkildə təsvir edilmişdir. Azərbaycan türklərinin mifologiyasına görə, Zarvan Tanrının rəmzlərindən biri də ilandır. Bu səbəbdəndir ki, Azərbaycan türklərinin Anamayasında iştirak etmiş türk tayfalarından biri də Mar tayfaları adlanır. Marlar qan qohumu olan Maday və Maq tayfaları ilə birlikdə onlarla eyni nəsiləndən olan başqa tayfaları da bir ittifaqda birləşdirərək qədim Şərqi qüdrətli imperiyası olmuş Maday (yunan qaynaqlarında “Midiya”) imperiyasının əsasını qoymuşlar. İmperiyanın qüdrətli hökmdarı bir adı da “Varbak” olmuş Kiaksarın “Mar Varbak”, onun oğlu, imperiyanın son çarı Astiyaqın da “Mar Astiyaq” adı ilə nişan verilməsi də təsadüfi deyildir.

Kitabədən sonra qəbirdaşı axıradək qədim “Avesta” tişə ornamentləri ilə nəfis işləmələrlə hər iki tərəfdən haşiyəyə alınmışdı. Başdaşı üzərində oyulmuş “əbədiyyət nişanı” (+) tablo mərhumun əbədiyyətə qovuşduğuna işarədir. Onun sonunda yüksək sənətkarlıq zövqü ilə oyulmuş şar (“qlobus”) Yer kürəsinin rəmzidir. Şarın yuxarı hissəsindən başlayaraq, “əbədiyyət nişanı”nın sağından və solundan yuxarıya doğru şölələnən odu-atəşi nişan verən ornamentlə “Avesta” tişə ustası fikrini tamamlayır. O, bununla başdaşının “əbədiyyətə qovuşmuş” Zərdüşt inancılı mərhuma aid olduğunu bildirir. Ümumi fikir budur ki, insan dünyaya gəlir, sonda “əbədiyyətə qovuşur”. Zərdüşt inancılı Azərbaycan türklərinin əcdadlarına məxsus yaradan və yaranış ətrafında olan bu din-mistik fəlsəfə, müsəlman dinini qəbul etdikdən sonra da bu günə kimi davam etməkdədir.

“Zaman” mənasını verən Zarvana aid olan “əbədiyyət nişanı” (+) ilə kainatın sirlərini öyrənməyə çalışan müdrik babalarımız m.ö. neçə-neçə min illər əvvəl Yer kürəsinin dörd cəhətdən (Şərq, Qərb, Şimal, Cənub), ilin dörd fəsildən (qış, bahar, yay və payız) ibarət olduğunu insan tarixinin daşlaşmış yaddaşına çevirmişlər.

Yer kürəsinə və onu dörd cəhətə ayıran “əbədiyyət nişanı”nı əhatəyə almış haşiyədən sonra dərinləşdirilmiş çərçivədə qabarıq canlandırılan Atəşgah möhürü vurulur. Çox təəssüf ki, erməni tarixçiləri qəbirdaşının fotosunu götürülərkən möhürün içərisində yazıyabənzər cizgilər aydın, oxunaqlı çəkilməmişdi.

Kompozisiya atlı barelyefi ilə tamamlanır. Çox aydın şəkildə görsənir ki, təsvir edilmiş süvari nə döyüşə gedən silahlanmış cəngavərdir, nə də qolçağı üstündə sıçrayışa hazırlaşan şahinlə ova çıxan şahdazə. Atlı sağ əlində “əbədiyyət nişanı” (+) ilə canlandırılmışdı.

Göründüyü kimi, qədim Nəxçuan tişə ustaları (ölməz memar Əbubəkir Naxçıvaninin ulu babaları) sadə, yığcam kompozisiyada olduqca lakonik bir “sənəd dili” ilə mənsub olduqları yerli türk əhalisinin dədədən qalma məişətini – Zərdüştü inanca uyğun keçirdikləri dəfn-mərasim adətini teoloji və mifoloji obrazların, habelə astroloji rəmzlərin əsasında “Avesta” memarlıq məktəbinə məxsus üslubda tarixin qan yaddaşında əbədləşdirmişlər.